

Filologia română la Kiev : trecut și prezent

Sergiy LUCHKANYN

Originile filologiei române la Kiev, capitala Ucrainei, trebuie căutate în timpul lui Petru Movilă (1596-1647), mitropolit al Kievului din 1633, demnitate pe care o ocupă până la moarte, el fiind întemeietorul Academiei „Petru Movilă” din Kiev. Ajuns mitropolit al Kievului, Petru Movilă nu își uită obârșia. În cărțile apărute în Polonia de atunci (Reci Pospolita), sub îngrijirea lui, se numește pe sine „prinț” al Moldovei, iar pe filele de la începutul unor cărți așază stema Țării Moldovei, pe care o consideră blazonul familiei sale. Era mândru de originea lui română, socotindu-se coborâtor din familia legendarului Mucius Scaevola.

Sporadic, filologia română a fost prezentă la Universitatea Națională „Taras Șevcenco” din Kiev, fondată în 1834 (unde, din anul întemeierii, ca limbi străine se predau germana, franceza și polona, din 1838 – italiana, iar peste 4 ani au început primele cursuri de engleza), și înaintea așa-numitei „Marii Revoluții Socialiste din Octombrie” din 1917. De remarcat că între anii 1907-1912, Ștefan Ciobanu (1883-1950), celebru istoric al literaturii române vechi, a fost student al Universității din Kiev, numită pe atunci „Sfântu Volodimir” (cel care a creștinat Rusia kieveană în 988), înscriindu-se la Facultatea de Litere, secția de slavistică. După cum arată academicianul Dan Horia Mazilu, anii studiilor universitare (Facultatea de Litere, pe care o termină – cu „Magna cum laude” – în 1911 și Cursul superior academic, o specializare cu profil pedagogic, între anii 1911-1912) au cuprins câteva evenimente cu importante semnificații. De mare importanță pentru așezarea temelii remarcabilei pregătiri filologice a tânărului Ștefan Ciobanu, pentru instituirea viziunii sale asupra desfășurării faptelor literare și pentru achiziționarea metodelor de cercetare științifică a fost contactul de durată (prelungit și în anii de după absolvirea facultății) cu profesorul Vladimir Peretz, eminent cunoscător al literaturilor slave de răsărit, academician, personalitate proeminentă a Universității din Kiev¹. Profesorul Peretz l-a îndrumat pe românul Ștefan Ciobanu să se angajeze în investigarea actelor ce țineau de literatura și cultura românească, aflate în bibliotecile și depozitele de manuscrise din Ucraina, Rusia și Polonia. Această orientare, vădită încă din primul studiu pe care îl publica studentul Ștefan Ciobanu în 1911: *Румынские легенды о Богородице* [Legende românești despre Maica Domnului], în *Этнографическое обозрение*, nr. 3-4, Moscova, 1911, [și extras, Moscova, 1912, 58 p.]². În cercetările sale din această perioadă, precum și în anii următori, Ștefan Ciobanu a insistat de fiecare dată să ilumineze acele elemente și

¹ Din 1996, la Catedra de Teoria literaturii și a comparativisticii a Institutului de Filologie al Universității Naționale „Taras Șevcenco” din Kiev, anual (în decembrie) au loc conferințe științifice dedicate lui Peretz, în cadrul cărora se discută și problema relațiilor româno-ucrainene literare în trecut.

² Dan Horia Mazilu, *Ștefan Ciobanu – istoric al literaturii române vechi*, în Ciobanu, 1992: 6.

relații de întrepătrundere între culturile slave răsăritene cu cea românească³. Între anii 1910-1914, la Academia teologică din Kiev și-a făcut studiile ilustrul poet basarabean Alexei Mateevici (1888-1917) care, nu a uitat de patria sa, interesându-se permanent de evenimentele care se desfășurau acasă, la Chișinău și în alte localități ale Basarabiei. Așa cum scriu criticii literari basarabeni Efim Levit și Sava Pânzaru, „sentimentele patriotice l-au făcut să adere la asociația studenților basarabeni din Kiev, „Deșteptarea”, organizată în 1909, care și-a fixat obiective instructive și politice de ordin național. Aici a făcut cunoștință și s-a împrietenit cu viitorii oameni de cultură și politici ai Basarabiei și ai României, ca S. Murafa, Șt. Berechet, Șt. Ciobanu, D. Ciugureanu, Bogos, Dumitrașcu ș.a. Cu o deosebită atenție Mateevici urmărea de la Kiev manifestările culturale din ținutul natal, apariția unor noi periodice”⁴. Subliniez că înființarea la Kiev a Societății culturale românești „Deșteptarea” a fost una dintre inițiativile – cu limpezi țeluri politice – ale acestei grupări.

Pentru prima dată, limba română a început să fie studiată (în mod nesistematic) între anii 1920-1930 la Universitatea din Kiev (numită de atunci – „Institutul învățământului popular din Kiev”, între 1922-1933, universitatea, ca „instituție burgheză”, a fost închisă)⁵, fiind predată de profesorul Ivan Șarovolsky (1876-1954), care a scris și articolul *Cuvintele de origine română în limba ucraineană* (publicat în „Вісник заходознавства” (Culegere de filologie occidentală), 1930, №2), dând 94 de cuvinte (lista este discutabilă), ca, de exemplu, *бринза* „brânză” (în limba română acest cuvânt este atestat din secolul al XIV-lea, în limba ucraineană din secolul al XVIII-lea), *буката* „bucată”, *каруца* „căruță”, *малай* „mălai”, *мамалига* „mămăligă”, *плай* „plai”, *турма* „turmă”, *царина* „țarină” (cuvântul se atestă într-un hrisov ucrainean din 1442) etc. La 3 octombrie 2006, cu ocazia celei de-a 130-a aniversări a celebrului savant la Universitatea Națională „Taras Șevcenko” din Kiev, a avut loc conferința științifică dedicată lui Ivan Șarovolsky, unde autorul acestui articol a prezentat tema *Cercetările lui Ivan Șarovolsky în domeniul filologiei române*. În acea perioadă, literatura română aproape că nu a fost cunoscută în Ucraina, în afară de unele opere ale lui Panait Istrati. Această situație se explică, în primul rând, prin realitățile politice; până în 1934, România și URSS n-au avut relații diplomatice, iar contactele culturale au fost minimale. Tema română și „cea basarabeană”, destul de bine reprezentate în literatura ucraineană din secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea (Taras Șevcenko, Ivan Neciui-Levișky, Mihailo Koșiubynsky etc.), nu se oglindește deloc în literatura ucraineană „sovietică” din acea perioadă.

Situația s-a schimbat substanțial după al doilea război mondial, când România a devenit „țară a democrației populare” și aliată a URSS, deși a rămas cu calitatea de

³ Vezi *Славяно-румынский словарь*, Библиотеки московского Общества истории и древностей российских № 240 [Dicționarul slavo-român nr. 240 din Biblioteca Societății de istorie și anticități rusești din Moscova], în „Русский филологический вестник”, nr. 1, Varșovia, 1914; *Досифей, митрополит Сучавский, и его книжная деятельность* [Mitropolitul Sucevei Dosoftei și activitatea sa literară], în „Известия Императорской Академии Наук”, Kyiv, 1915, VIII+160 p. (traducere românească de Ștefan Berechet, Iași, 1918).

⁴ E. Levit, S. Pânzaru, *Alexei Mateevici, poetul, cărturarul și profetul Basarabiei*, în Mateevici, 1993: p. 39.

⁵ Despre istoria filologiei române la Universitatea din Cernăuți, vezi numeroasele și valoroasele articole ale lui Gheorghe Jernovei – șef al Catedrei de filologie română și clasică a Universității Naționale „Jurii Fedicovyci” din Cernăuți –, care apar sistematic în săptămânalul „Concordia” (Cernăuți), în perioada 2005-2006.

„rebel aliat al Moscovei”. Dacă în Occident de obicei se spune că România, limba și literatura română n-au fost prea mult cunoscute în perioada „războiului rece”, la noi, dimpotrivă, se traducea mult din limba română, din limba unui popor „frățesc”; desigur, toate traducerile se refereau la operele făcute în conformitate deplină cu „directivele partinice comuniste”, excepțiile fiind rarissime. Se traducea mult din marii clasici : Mihai Eminescu – poeziile lui au apărut în limba ucraineană, într-un volum separat, în 1952 (cu prefața lui Mihail Sadoveanu), dar și în 1974, proză – în 1989; proza lui Slavici – în 1972; *O scrisoare pierdută*, de Ion Luca Caragiale – în 1952, *Nuvele și schițe* – în 1978; *Amintiri din copilărie*, de Ion Creangă – în 1957 etc.). În limba ucraineană s-au publicat adesea : *Basme populare românești* (1956 și 1981), operele lui Mihail Sadoveanu (desigur, în primul rând apărea romanul „socialist” *Mitrea Cocor* – în 1952, 1974, 1980, 1982, dar și *Nicoară Potcoavă* în 1957 și în 1980, povestiri, publicistică), ale lui Liviu Rebreanu (*Ion, Pădurea spânzuraților*) și ale lui Camil Petrescu (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, 1977 și 1984), ale lui Tudor Arghezi (un frumos volum de poezii a văzut lumina tiparului în limba ucraineană în 1980) etc. Această listă se poate continua.

În mod sistematic limba română și filologia română, în general, au început să fie predate la Universitatea „Taras Șevcenco” din Kiev de către neuitatul nostru profesor Stanislav Semcinsky, începând cu septembrie 1958. St. Semcinsky s-a născut la 2 mai 1931, în comuna Akmanghât din județul Cetatea Albă (Bilgorod-Dnistrovsky), în sudul Basarabiei (azi satul Bilolissia, raionul Tatarbunar, regiunea Odesa), a absolvit școala primară din satul de baștină, iar între anii 1942-1944 a studiat la liceul „Regele Mihai” din Cetatea Albă; studiile superioare le-a făcut la secția de filologie clasică (a existat între 1948-1957, apoi a fost desființată „din cauza lipsei de legături cu viața reală”, fiind redeschisă abia în 1993) a Facultății de Filologie a Universității „Taras Șevcenco” din Kiev. Începând din 1956 și până la sfârșitul vieții, St. Semcinsky a lucrat la Catedra de lingvistică generală și de filologie clasică (creată în 1955 de dascălul său universitar, profesor Andrii Bilețky, 1911-1995) a Facultății de Filologie a Universității „Taras Șevcenco” din Kiev (tot timpul scriu Universitatea „Taras Șevcenco”, pentru că în momentul de față la Kiev există mai multe universități, printre care cea mai veche și cea mai prestigioasă rămâne Universitatea „Taras Șevcenco”). Studiile și cercetările științifice ale marelui nostru dascăl Stanislav Semcinsky în domeniul românisticii i-au adus consacrarea internațională. În 45 de ani de activitate științifică și obștească, Dumnealui s-a afirmat ca personalitate marcantă pe tărâmul științei filologice și cel al consolidării relațiilor de prietenie româno-ucrainene. Marele nostru lingvist și profesor în acest domeniu s-a ocupat de toate compartimentele limbii (fonetică istorică și descriptivă, fonologie sincronică – a tradus în ucraineană *Introducere în fonetică* de Al. Rosetti (1974); ortografie și ortoepie; gramatică istorică, descriptivă și normativă; formarea cuvintelor; lexicologie și lexicografie, incluzând etimologia, semantica cuvintelor; onomastica – antroponomia și toponimia; istoria filologiei românești). Lucrările lui (a publicat peste 500 de articole științifice), distingându-se printr-o extraordinară claritate în concepție și în exprimare, printr-o serioasă exemplificare cu fapte de limbă, au fost deosebit de importante și pentru lingvistica românească, romanică în general, precum și pentru filologia slavă și pentru filologia clasică : *Семчинський С.В. Лексичні запозичення з російської та української мов у румунській мові (Împrumuturile lexicale din rusa și ucraineană în limba română, 1958;*

teza de doctor în științe filologice); *Семантична інтерференція мов (на матеріалі слов'яно-східнороманських мовних контактів)* (*Interferența semantică a limbilor : pe baza contactelor lingvistice slavo-romane răsăritene*, 1974; teza de doctor habilitat în științe filologice); *Михайл Садовяну : Життя і творчість* (*Mihail Sadoveanu : viața și opera*, 1980) etc. Savantul a tradus în limba ucraineană multe opere ale scriitorilor români (*Nicoară Potcoavă* de Mihail Sadoveanu, parțial *Letopisețul Țării Moldovei* de Miron Costin etc.), a scris o monografie despre Petru Movilă (se publica parțial numai în reviste), pentru prima dată în Ucraina a mai redactat un manualul – *Limba română pentru ucrainofoni*, care, din păcate, se păstrează doar în manuscris, deși editarea lui este foarte necesară. St. Semcinsky, doctor habilitat în filologie (din 1974), profesorul emerit al Universității naționale „Taras Șevcenco” din Kiev (1999), doctor Honoris Causa al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1997), membru de onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova (din 1991), în decurs de 40 de ani a lucrat la Catedra de Lingvistică generală și de Filologie clasică (în 1978-1999 a fost șef de catedra) a Facultății de Filologie, predând fără întrerupere cursuri de limbă, literatură, civilizație românească, folclor românesc, istoria limbii române la Facultatea de Filologie, la Facultatea de Filologie străină, la Institutul de relații internaționale. În general, între anii 1958-1994, o dată la 4 ani se forma o grupă de studenți (de obicei, de origine ucraineană ori rusă), care învăța filologia română ca specialitate secundară (specialitatea B), în decurs de 4 ani, de la „zero” la nivelul avansat (prima specialitate a studenților a fost filologie ucraineană, rusă sau –mai rar – filologie clasică ori franceză).

Totodată, în afară de acești studenți, limba română mai era studiată, în mod facultativ, o dată pe săptămână, de alți studenți (8-10 persoane). St. Semcinsky a educat o pleiadă întreagă de savanți, traducători din și în limba română. Printre absolvenții „Seminarului de Filologia română de la Universitatea din Kiev” (deci, printre studenții care au învățat limba română sub conducerea lui St.Semcinsky) sunt scriitori și traducători (Victor Baranov, Natalia Stratanovska etc.), diplomați (fostul Ambasador al Ucrainei în România, domnul Harcenko), profesori și cercetători științifici (Valerij Cemes, Sergiy Luchkanyn, Iurij Mosenkis, Tamara Nosenko, Nadia Pașcova, Natalia Puhalska, Zoja Rozhchenko). Sunt enumerate numai acele persoane care acum se preocupă într-o anumită măsură de filologia română; din păcate, mulți foști absolvenți au abandonat (din diferite motive) mai târziu filologia română. Sub conducerea lui St. Semcinsky și-au susținut tezele mulți doctoranzi, abordând subiecte din filologia română (Valerij Cemes, S. Luchkanyn, Iurij Mosenkis etc.) Uneori, împreună cu St. Semcinsky au lucrat ca profesori de limba română Varvara Iașcenko (născută în 1923 la Cetatea Albă), Tamara Maistremko (mama soțului Nataliei Stratanovska), Valerij Cemes, Natalia Stratanovska, Sergiy Luchkanyn. În încheierea descrierii activității rodnice a lui St. Semcinsky aș vrea să mai spun că, în decursul ultimilor ani ai vieții, remarcabilul savant sprijinea cu însuflețire și cu toată puterea argumentului științific autentic lupta pentru limba română, pentru trecerea la grafia latină în Republica Moldova, participa la numeroase polemici, la conferințe științifice, la care opinia sa avea o pondere deosebită⁶.

⁶ Semcinsky 1995: 29-32, Semcinski 2001: 3. În 2001 și în 2006, la Universitatea Națională „Taras Șevcenco” din Kiev au fost organizate conferințe științifice dedicate lui St. Semcinsky, la care au participat lucrătorii Ambasadei României în Ucraina, precum și mulți savanți din România și din Republica Moldova.

După decesul lui St.Semcinsky în decembrie 1999, limba română rămâne încă o disciplină studiată la Universitatea Națională „Taras Șevcenco” din Kiev. Între anii 2000-2005 au învățat-o ca specialitatea B de patru-cinci ori pe săptămână o grupă de studenți (11 persoane, toți de origine ucraineană ori rusă), prima lor specialitate fiind filologia franceză. Doi dintre aceștia – Olexandr Banicov și Olga Kovaliciuk – în viitorul apropiat vor lucra la Ambasada Ucrainei în România. Cu sprijinul Ministerului Educației și Cercetării al României, în vara anului 2004, cinci studenți dintre aceștia au participat timp de trei săptămâni la Cursurile Internaționale de Limbă, Cultură și Civilizație Românească, organizate de Facultatea de Litere a Universității „Ovidius” din Constanța. În afara cursurilor de limba română, pe care le-au susținut Sergiy Luchkany (în 2001-2002), Libov Lazarenko (în 2002-2004) și Serafima Crigan (în 2004-2005), acești studenți au participat și la cursul de Civilizație românească, predat de subsemnatul (în ucraineană și în româna). Libov Lazarenko și Serafima Crigan sunt absolvente ale Universității Naționale „Iurij Fedikovyci” din Cernăuți și au predat limba română de la Catedra de teoria și practica traducerii din limbile romanice; în primul semestru al anului școlar 2001-2002 (în septembrie-decembrie 2001)

La 12 noiembrie 2001 la Universitatea națională „Taras Șevcenco” din Kiev s-a creat Institutul de filologie, în loc de Facultatea de Filologie, Facultatea de Filologie străină și Facultatea de Orientalistică. Catedra de Lingvistică generală și de filologie clasică, unde a lucrat prof. St. Semcinsky, ocupă la acest Institut de filologie un loc aparte. În 1998-2002, în cadrul acestei catedre, 8 studenți care au avut ca specialitate filologia clasică, au studiat limba română o dată pe săptămână ca materie facultativă, predată de conf. S. Luchkany.

De asemenea, între 1996-2000, Stanislav Semcinsky, împreună cu Sergiy Luchkany, au predat limba română la Institutul de relații internaționale al Universității Naționale „Taras Șevcenco” din Kiev. În momentul de față (anul școlar 2006-2007), în cadrul Universității Naționale „Taras Șevcenco” din Kiev, limba română se predă la *Institutul (adică o facultate a Universității) de relații internaționale*; acolo este studiată de 10 studenți: din anul II (4 studenți), din anul III (3 studenți) și din anul V (3 studenți); limba română se învață ca o limbă străină, nu ca materie de specialitate, și nu este limbă de predare (aceasta rămânând ucraineana, astfel încât predomină explicații ale regulilor gramaticale ale limbii române în ucraineană).

Se presupune că acești studenți vor lucra în viitor cu limba română, la diferite instituții de stat ale Ucrainei: Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Apărării, Editura pentru literatura în limbile minorităților naționale ale Ucrainei etc. Pentru ca studenții să fie cât mai motivați, limba română se predă tocmai la Institutul de relații internaționale al Universității; la Institutul de filologie al Universității, predarea limbii române nu era prea atractivă după 1994, din cauza lipsei motivării pentru studenți. După cum se știe, în lumea contemporană contează în primul rând limbile de circulație internațională – engleza, germana, franceza, mai puțin spaniola și italiana. De remarcat faptul că, în ultimii ani, la Kiev, au devenit „populare” ca obiect de studii unele limbi orientale – araba, chineza, coreeana, japoneza, mai puțin persana. Limba română este predată de 2 profesori: doamna Serafima Crigan din Cernăuți (în anul II și în anul III) și Sergiy Luchkany (în anul V). În fiecare an studenții au *140 de ore de curs practic al limbii române*, adică săptămânal au 2 lecții de limba română, o lecție durând o oră și 30 de minute. Serafima Crigan lucrează cu 0,25 normă la Catedra de Teoria și practica

traducerii din limbile romanice, iar subsemnatul – la Catedra de Lingvistică generală și de filologie clasică, având 0,25 normă de limba română, iar 0,75 normă – de limba latină și de alte discipline ale filologiei clasice.

Vorbind despre predarea filologiei române la Kiev trebuie să descriem problemele care apar. Astăzi, lumea devine tot mai pragmatică, studiile „doar de dragul artei” nu se bucură de nici un succes, de nici o necesitate.

Pentru a fi onești, trebuie să spunem că – filologia română (ca și cea ucraineană, rusă, clasică) nefiind considerată ca specialitate prestigioasă (ca și folcloristica, creația literară, aceste specializări existând, de asemenea, la Institutul de filologie al Universității) – cu limba română (ca și cu portugheza, maghiara sau cu „limbile moarte”) nu se pot câștiga mulți bani la Kiev. Sigur, există unele excepții (de exemplu, în fotbalul ucrainean acum joacă cu succes mulți români ca Florin Cernat etc., ca să nu mai vorbim despre celebrul antrenor al echipei „Șahtior” din Donețk, Mircea Lucescu, care vorbesc, bineînțeles, românește și cu care lucrează ca traducători vorbitori de ucraineana, rusa și româna). Însă tendința generală este cea menționată *supra*. Din această cauză, în instituțiile particulare de învățământ superior, unde studenții învață limbi străine la alegere, nimeni nu vrea să învețe româna (sau portugheza, maghiara, finlandeza, suedeza, bielorusa); cele mai căutate rămân limbile engleză, germană, franceză, mai puțin spaniolă, italiană, neogreacă, limbile orientale. Deci, având în vedere piața muncii, la Kiev nu sunt necesari mulți specialiști în limba română, pentru că este foarte greu să găsești un loc de muncă pe baza limbii române, în plus, chiar dacă ei ar fi necesari, există și concurență din partea românilor – cetățeni ucraineni sau a moldovenilor, care, ajungând la Kiev și știind bine româna (chiar dacă nu toți, unii vorbind „graiul moldovenesc”), ucraineana ori rusa, ocupă uneori locuri de muncă care se bazează pe cunoașterea limbii române. Nu vreau să spun nimic contra acestui fapt, îl descriu numai în scopuri obiective, din punctul meu de vedere. Este foarte greu să susții teza de doctorat, având ca subiect de studiu filologia română, nu există consiliul științific special pentru susținerea tezelor de filologie română (există pentru filologie romană, dar e altceva, în paranteze se scrie filologie romană – franceză, spaniolă, italiană). Deși, totuși, la Kiev, după 1991 au fost susținute unele teze de doctor în filologie care s-au axat pe filologia române : Tamara Nosenko, în decembrie 1994, cu tema *Proza lui Liviu Rebreanu* (specialitatea – literatura universală), Liubov Lazarenko, în iunie 1997, cu tema *Situația limbii române în Ucraina actuală* (2 specialități – filologia romană și teoria și practica traducerii), Sergiy Luchkanyn, tot în iunie 1997 – *Universalitatea și specificul național în gramaticile limbii române și ale limbii ucrainene redactate în limba latină* (specialitatea – lingvistica generală). În momentul de față, își pregătește doctoratul Pavlo Matiușa, la catedra de teoria și practica traducerii din limbile romanice, care a învățat limba română ca specialitatea B în 2000-2005 și care are ca temă a tezei *Studiul comparativ al terminologiei militare în franceza și româna*. La Institutul de jurnalistică al Universității, în cadrul literaturii universale, se preocupă parțial de literatura română profesorul Ivan Meghela, care studiază literatura germană și maghiară din Transilvania, tradițiile antice în literaturile contemporane, inclusiv în literatura română.

Referindu-se la această chestiune, aș vrea să mai spun că generația mea a fost ultima care a învățat (în 1990-1994) literatura română (în general, în traducerile în ucraineana ori rusa), la Universitatea „Taras Șevcenko” din Kiev. După 1994, literatura română (ca și istoria limbii române, folclorul românesc), ca o materie specială, nu se

predă deloc. Lumea s-a schimbat : în epoca globalizării, a internetului, a „tehnologiilor înalte”, a televiziunii etc. nu se citesc „romanele grase”, „poemele lungi”, literatura nu i-a învățat pe oamenii să fie mai buni, mai onești, pragmatismul fiind cel care predomină. Nu se citesc cărți artistice, „în viața culturală a majorității oamenilor” „locul de cinste” este ocupat de televizor (numit și „dembelizor”), „distracții în restaurant” etc. Studenții vor să învețe numai limba, mai precis – frecventează cursul practic de limbă română (și în cazul altor limbi străine), învățând construcții gramaticale, traducere juridică, de afaceri, fără să știe deloc literatura artistică, a cărei cunoaștere „nu oferă mijloace de trai”! Într-adevăr, în decurs de un semestru, studenții audiază o dată pe săptămână cursul de Civilizație română (în ucraineana și în româna), care presupune oferirea unor informații generale despre România, despre geografie, istorie, literatură etc., dar, bineînțeles, este foarte puțin. Majoritatea tinerilor nu vrea să învețe „lucruri abstracte”, care „nu sunt legate de realitate”, iar istoria, filozofia și beletristica sunt considerate ca „discipline inutile”. Nu vreau să vă gândiți că aceste probleme au vreo „temelie politică”, sunt create de problemele economice, psihologice etc. Deși toți studenții de la filologie învață obligatoriu, în decurs de 3-4 ani, literatura universală în limba ucraineană, această materie seamănă parțial cu literatura comparată din România.

La catedra de lingvistică generală și de filologie clasică se păstrează multe cărți în limba română, alese de St. Semcinsky. Institutul limbii române și Institutul Cultural Român ne trimit sistematic unele cărți, ziare și reviste („22”, „România literară”, „Viața românească”, „Limba și literatura română”, „Apostrof”, „Cultura” etc.), ne-a dăruit, în 2006, 4 videocasete despre cultura și civilizația română („Castelul Peleş”, „Amintiri din București”, „Muzeul satului”, „Cultura română”), dar nouă ne lipsesc CD-uri și DVD-uri despre România, ediții noi ale cărților în limba română. Din când în când apar articole științifice în culegerile Universității, unii cercetători prezintă comunicări la conferințe, dedicate filologiei române, istoriei României, traducerilor literaturii ucrainene în limba română și invers, relațiilor culturale româno-ucrainene (de exemplu, la 14 noiembrie 2003, la ședința plenară a conferinței științifice dedicate Olgăi Kobyleanska (1864-1942), scriitoare ucraineană care s-a născut în România, la Gura Humorului, S. Luchkanyn a prezentat o comunicare despre studierea operei Olgăi Kobyleanska în România și traducerile creației ei în limba română) etc.

În afară de Universitatea națională „Taras Șevcenco”, limba română se mai predă la Kiev la Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei, unde este predată de Natalia Stratanovska, studenții ei fiind angajați ai acestui minister. Natalia Stratanovska și Sergiy Luchkanyn au participat împreună la multe simpozioane științifice organizate de Fundația Culturală Română (acum – Institutul Cultural Român), de Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, al Academiei Române (Iași), de Facultatea de Litere a Universității din București și a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Au fost organizate la Kiev câteva serate literare, dedicate literaturii române sub egida Asociației „Ucraina-România”, pe care o conduce celebrul scriitor Mihailo Tcaci, de origine bucovineană. Vicepreședinte al acestei Asociații este Viktor Baranov, care acum conduce secția kieveană a Uniunii Scriitorilor din Ucraina și traduce în ucraineană poezia română, mai ales lirica Anei Blandiana. Este interesant faptul că o asemenea asociație a existat din 1952 ca secție a Societății de prietenie sovietico-române, a cărei activitate, desigur, a fost foarte politizată și nu de fiecare dată sinceră. După proclamarea independenței Ucrainei la 24 august 1991, toate societățile sovietice s-au desființat, iar o

nouă asociație de prietenie ucraineano-română cu scopuri, în primul rând, culturale și apolitice, a fost creată în februarie 1993; până la 1999 această Asociație a fost condusă de Stanislav Semcinsky. Este foarte bine că o asemenea asociație există și în România, la Cluj-Napoca, „Asociația culturală România-Ucraina”, condusă de profesorul universitar Onufrie Vințeler și conferențiarul universitar Ivan Semeniuc care fac foarte mult pentru îmbogățirea culturală reciprocă a culturilor noastre. Numai în perioada 2000-2006 la Kiev, sub egida Asociației „Ucraina-România” și cu sprijinul Ambasadei României la Kiev, au avut loc manifestări culturale dedicate lui Mihai Eminescu (în 2000 și în 2001, 2005), Tudor Arghezi (2000), Mihail Sadoveanu (2000), Vasile Alecsandri (2001), Ștefan cel Mare (2004), marilor personalități ale culturii românești medievale (2004) etc. De asemenea, de câteva ori s-au desfășurat expoziții de carte românească în biblioteci ale Kievului. Deși după dărâmarea „lagărului socialist” și din cauza „economiei de piață” numărul traducerilor a scăzut drastic (statul aproape nu mai susține tipărirea cărților, publicarea lor devenind problema autorului), în decursul ultimilor ani au apărut și traduceri noi din limba română, de exemplu : Mihai Eminescu, *Din valurile vremii, Lirică*. Ediție bilingvă româno-ucraineană. Ediție îngrijită și prefață de Stepan Kelar, Kiev, 2000, 224 p.; Gheorghe Asachi, *Opere alese*. Ediție bilingvă româno-ucraineană. Traduceri de Stepan Kelar, Kiev, 2000, 165 p. (Cuprins : *Elena Moldovei; Rucsanda doamna; Țigani; Iubirea de Patrie; Literatura searbească; Poezii populare. Balade (cântice bătrânești); Dorința folosului obștesc* – aceste două cărți au fost sponsorizate de statul ucrainean –; *Crestomație de poezie românească din secolele XIX-XX*. Ediție bilingvă româno-ucraineană. Ediție îngrijită, prefață și note de Sergiy Luchkanyn, Kiev, 2002, 158 p. Această crestomație, în felul ei prima din istoria publicațiilor pe această temă din Ucraina, este dedicată fenomenului poeziei românești și constituie un omagiu închinat celor 125 de ani de la proclamarea independenței României (1877). Alte traduceri publicate în ultima vreme: Mihai Eminescu. „*La steaua*” în *limbile lumii* (38 de traduceri în 15 limbi). Ediție îngrijită și prefață de Sergiy Luchkanyn, Kiev, 2003, 50 p. etc. *Crestomație de poezie românească și La steaua*” în *limbile lumii* au văzut lumina tiparului datorită sprijinului financiar al Ambasadei României la Kiev. Stanislav Semcinsky și Natalia Stratanovska au tradus în 1999-2000 în limba rusă câteva povestiri ale lui Mircea Eliade; cartea a apărut în 2000. Cum se vede, literatura română este prezentă la Kiev, deși, desigur, în epoca internetului și din cauza problemelor economice, numărul traducerilor a scăzut substanțial, nu numai din limba română, dar și din alte limbi.

Aș vrea să închei această mică prezentare cu reafirmarea caracterului universal al poeziei lui M. Eminescu (având în vedere limba lui Eminescu) de către cunoscutul scriitor și cercetător rus în domeniul istoriei literare, Iraklii Laursabovici Andronikov : „importanța creației lui Eminescu depășește cu mult hotarele României; el a introdus poezia poporului său în circuitul literaturii universale. Fără versurile lui Eminescu, aceasta n-ar fi fost completă. Ele mișcă... și-i învață pe oamenii din toate continentele. Și totuși, ele n-ar fi putut să se nască decât pe pământul românesc. Oare nu aceasta definește însemnătatea mondială a poetului?” (Эминеску, 1068 : 118). Oare nu aceasta definește însemnătatea substanțială a mării limbi a lui Mihai Eminescu? Se poate parafraza o maximă latină *Nulla est doctrina sine lingua latina* în „*Nulla est doctrina sine limba română!*”.

Bibliografie

- Ciobanu, Ștefan, *Istoria literaturii române vechi*, Chișinău, Hyperion, 1992.
- Славяно-румынский словарь*, Библиотеки московского Общества истории и древностей российских № 240 [Dicționarul slavo-român nr. 240 din Biblioteca Societății de istorie și antichități rusești din Moscova], în „Русский филологический вестник”, nr. 1, Varșovia, 1914.
- Досифей, митрополит Сучавский, и его книжная деятельность* [Mitropolitul Sucevei Dosoftei și activitatea sa literară], în „Известия Императорской Академии Наук”, Kyiv, 1915, VIII+160 p. (traducere românească de Ștefan Berechet, Iași, 1918).
- Эминеску, Михаил, *Лурика*, Предисловие, И.Л.Андроникова, М. Художественная литература, 1968.
- Mateevici, Alexei, *Opere*. Ediție critică de Ion Nuță, Efim Levit, Sava Pînzaru, Chișinău, Editura Știința, 1993.
- Semcinski, Stanislav, *Care este sensul îmbinării de cuvinte „limba moldovenească”?*, „Concordia”, 27 octombrie 2001, p. 3.
- Semcinsky, Stanislav, *Cu privire la necesitatea de a reveni la denumirea tradițională a limbii moldovenilor*, în „Limba română”, Chișinău, 4/1995, p. 29-32.

Les études roumaines à Kiev: passé et présent

Dans cet article, il s'agit de l'évolution des études roumaines à Kiev, du temps de Petru Movilă (1596-1647) au début de XXI-ème siècle. L'auteur présente le développement de la philologie roumaine à l'Université Nationale „Taras Chevtchenko” (fondée en 1834), en décrivant en détail l'activité pédagogique „du père de la philologie roumaine à Kiev”, Stanislav Semtchinsky (1931-1999). Durant la deuxième moitié du XX-ème siècle, beaucoup d'oeuvres des écrivains roumains (Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Slavici, Sadoveanu, Rebreanu etc.) ont été traduites en ukrainien. En ce moment (2006), la langue roumaine s'étudie en tant que cours pratique à l'Institut (la faculté) des relations internationales de l'Université Nationale „Taras Chevtchenko”.

*Institutul de Filologie al Universității Naționale „Taras Șevcenko”, Kiev
Ucraina*

